

Методика на социалната услуга „Мобилно превантивна общностна работа“

Въведение

Мобилната общностна работа е основен подход за предоставяне на социални услуги, насочени към предотвратяване на риска от раздяла на детето с неговото семейство. Тази методика акцентира върху значението на междуинституционалното сътрудничество, интегрирания подход и работата директно в общностите за постигане на дългосрочна промяна.

Целта на Методиката е да предостави ясни насоки за изпълнение на мобилна общностна работа, като включва координационен механизъм за превенция на раздялата на детето със семейството. Методика се базира на най-добрите практики, нормативни изисквания и опит от предоставянето на социални услуги.

Дефиниция „общностната работа по чл. 15, т.3 от ЗСУ е съвкупност от дейности, които се осъществяват в уязвими общности или групи, насочена към превенция и защита, както и към стимулиране на общностното развитие“.

Характеристики: Според профилирането на социалните услуги в ЗСУ, Общностна работа/ ОР/ е окачествена като:

- Общодостъпна услуга без определен срок на ползване;
- Мобилна превантивна общностна работа - Предоставя се изцяло мобилно на територията на общността (а не в специализирана среда) ;
- Услуга, която се ползва без заплащане на такса от потребителите.

При предоставянето на ОР се вземат предвид общи правила които са предвидени в ЗСУ за общодостъпните услуги:

- Ползват се без насочване и предварителна оценка от ДСП или общината;
- Ако се установи нужда от специализирана услуга, доставчикът оказва съдействие за насочване;
- Предоставят се без изготвяне на индивидуална оценка на потребностите и индивидуален план за подкрепа. Ползването на общодостъпните услуги е съгласно определените от доставчика на услугата общи условия;
- За ползване на услугата не се сключва договор между лицето и доставчика на услугата.

Тези характеристики на ОР я определят като услуга, която включва потребителите си на доброволен принципи, чрез изграждане на доверителни отношения за подкрепа на семействата с деца и промяна в самата общност. За разлика от специализираните услуги, в ОР се допуска работа в семейството без оценка, план и договор. Въпреки това ОР включва същата логика на управление на случая на потребителите, която е и при специализираните услуги, а именно:

- Проучва ситуацията на семейството и детето, идентифицира тяхната уязвимост и рискове;
- Предлага навременна и адекватна на нуждите им подкрепа;
- Включва детето и семейството в подходящи за тях групови дейности и програми.

Общностната работа е ключов компонент за социалното включване и намаляването на социалната изолация. Тя предоставя възможност за създаване на устойчиви връзки между уязвимите групи и наличните ресурси. Включването на мобилни екипи осигурява директен достъп до общностите, които се нуждаят най-много от подкрепа, като се адресират специфичните им нужди в реално време.

Цели и задачи на методиката

Целите на тази методика са:

- Да определи ясни параметри за работа с общности.
- Да насърчи ефективното взаимодействие между институции и местни структури.
- Да създаде стандарти за устойчивост на дейностите в общността.

Целеви групи

Методиката е насочена към:

- Уязвими семейства и деца в риск.
- Малцинствени групи.
- Хора с увреждания и техните семейства.
- Младежи в риск и други уязвими категории
- Семейства в риск от раздяла на детето от биологичното семейство

Основни принципи и подходи

Достъпност и равнопоставеност

Всеки участник в общността има право на достъп до услуги без дискриминация. Това включва осигуряване на физическа, културна и информационна достъпност на предлаганите услуги.

Индивидуализиран подход

Всяко семейство и лице получават подкрепа, съобразена с техните нужди и обстоятелства. Това позволява разработването на персонализирани планове за действие и адаптация на услугите спрямо спецификите на всяка ситуация.

Подкрепа за развитието на общностите

Дейностите са насочени към засилване на социалните връзки и изграждане на устойчиви местни мрежи за подкрепа. Работата в мрежа създава платформа за споделяне на ресурси и опит.

Етапи и цикъл на общностната работа

1. Картографиране на уязвимостта на общностите

Картографирането е процесът на идентификация на рисковете и уязвимостите на семействата и общностите. То включва събиране на данни за социално-икономическите условия, демографските характеристики и нуждите на целевите групи. Основни стъпки при картографирането включват:

a) Подготовка на екипа за теренна работа:

- Осигуряване на подходящо обучение за членовете на екипа относно културната сензитивност и работа с уязвими групи.
- Подготовка на инструменти за събиране на данни като въпросници, анкети и формуляри. Приложение № 1 - формуляр за оценка

b) Събиране на данни:

- Провеждане на интервюта с ключови фигури в общността (местни лидери, представители на институции).
- Наблюдение на социалните и икономически условия на място.
- Организиране на фокус групи с участието на представители на целевите групи.

c) Анализ и приоритизиране:

- Оценка и анализ на събраната информация
- Определяне на основните уязвимости и потенциални рискове.
- Създаване на приоритетен списък с нуждите и проблемите, които трябва да бъдат адресирани.

d) Формулиране на риска за семейството и детето

- Този етап от картографирането е важен, защото ще отдели онези семейства, които са с най-висока уязвимост и децата в тях са изложени на най-високи рискове.
- Преценката на нивото на уязвимостта на децата и семейството, както и риска за децата в него, е момента в който цялата събрана информация за домакинството се подлага на обсъждане от екипът на ОР. Това обсъждане трябва да бъде детайлно и да обхваща всички аспекти от живота на семейството за които е събрана информация. По няколко сфери на преценка на уязвимостта се анализира информацията и се определят съответното ниво на уязвимост.
- Този процес се прави на екипно обсъждане, на което се взема решение за етапите на работа със семейството

2 Интензивна семейна подкрепа

Интензивната семейна подкрепа е насочена към семейства с идентифицирани високорискови фактори и нужда от непосредствени и дългосрочни интервенции. Основните дейности в този етап включват:

e) Първоначална оценка и планиране:

- Изготвяне на оценка и подробен анализ на ситуацията в семейството чрез посещения на място и интервюта с членовете му.
- Изготвяне на индивидуален План за подкрепа, който включва конкретни цели и очаквани резултати.

f) Въвеждане на координационен механизъм:

- Осигуряване на платформа за редовни срещи между представители на различни институции (социални услуги, здравеопазване, образование) с цел съвместно решаване на затрудненията в семействата.
- Определяне на представител от екипа, който организира срещите между заинтересованите страни.
- Вземане на решения и разпределяне на отговорностите по осигуряване на подкрепа на семейството между участниците в КМ със съответни срокове.

g) Интензивна работа на терен:

- Редовни посещения от социалния работник и сътрудник, които осигуряват емоционална подкрепа, информационно консултиране и помощ за достъп до ресурси.
- Осигуряване на материална подкрепа за посрещане на базисните потребности на децата в семейството.
- Организиране на групови семинарни сесии за развитие на родителски умения, управление на конфликти и семейна динамика и други подходящи.

h) Мониторинг на напредъка:

- Редовно проследяване на напредъка по плана за подкрепа и адаптиране на дейностите спрямо променящите се нужди на семейството. Този етап включва предоставянето на целенасочена подкрепа на семействата с най-висок риск. Това може да включва индивидуални консултации, помощ за достъп до социални услуги и посредничество с местни институции, материална подкрепа.

3 Програмен подход за превенция

Програмният подход за превенция включва разработването и изпълнението на структурирани инициативи, които целят намаляване на рисковете и повишаване на устойчивостта на общностите. Основните компоненти на подхода са:

a) Идентифициране на приоритетни рискови фактори:

- Използване на данни от картографиране и анализи за определяне на ключовите области за интервенция, като бедност, липса на достъп до образование или здравни услуги и риск от изоставяне на детето/цата.

b) Разработване на целенасочени програми:

- Създаване на обучителни програми за родители и деца, насочени към превенция на насилие, здравословен начин на живот и социално включване. Най – често програми, с доказана ефективност за уязвимите общности са:

- превенция на изоставянето и раздялата на дете от семейството
- развитие на родителските умения
- грижи за новородени и малки деца; подготовка за посрещане на новородени - Ранно учене и отзивчиви грижи
- развитие на уменията на децата в уязвима ситуация, свързани с тяхното образование и подготовка за детска градина или училище
- промяна на нагласата към образованието и подкрепа за връщане към образователния процес

- превенция на ранните съжителства и бракове
- семейно планиране.

Приложение: Примерни програми

Програмите се организират в индивидуален и групов формат. **Индивидуалният формат** е този при който целта на подкрепата към определено семейство или негов член си, екипът на ОР си поставя задача да работи по идентифицирания проблем – напр. справяне с отпадането от образователната система на децата в семейство, връщане на пълнолетни в семейството в училище, превенция на изоставянето на деца, мерки за семейно планиране и др.

Груповият формат на програмите се организира с деца или възрастни и цели те да бъдат подкрепени при преодоляването на даден проблем. Например група деца които предстои да са в първи клас и родителите им; група юноши които са уязвими по отношение на образованието и ранно създаване на семейства; групи жени за семейно планиране.

- Организиране на културни и спортни събития, които насърчават общностната ангажираност и взаимодействие.

с) **Документиране на груповата работа.** При провеждане на групова работа се прави списък на участниците и се канят да се подпишат. Ако има участници, които не желаят да се подписват, списъка се подписва от специалистите на ОР, други поканени – медиатори, кмет, друг администратор с които е договорена програмната дейности.

d) Партньорства и мрежи:

- Установяване на сътрудничество с неправителствени организации, местни институции и бизнеси за ресурси и експертна подкрепа.
- Изграждане на мрежи за взаимопомощ и подкрепа между семействата в общността.

i) Мониторинг и оценка на въздействието:

- Провеждане на регулярни оценки за ефективността на програмите чрез количествени и качествени индикатори.
- Споделяне на резултатите с всички заинтересовани страни и адаптиране на програмите според обратната връзка. Програмният подход фокусира усилията върху разработването на дейности, които адресират идентифицираните рискове. Това включва кампании за повишаване на осведомеността, обучителни сесии и дейности за развитие на общностния капацитет.

Екип на услугата и разпределение на ролите

Екипът на услугата е съставен от мултидисциплинарни специалисти, които работят съвместно за постигане на целите на методиката. **Общите задължения на екипа** са участие в картографирането на уязвимостта на семейства, преценка на рисковете и бърза оценка на рисковете в семейството; придружаване, посредничество и застъпничество по случай на деца и родители; развитие на програми, адресиращи рисковете за деца и семейства в общността; провеждане на събития и ателиета за деца и родители; наблюдение и подкрепа за деца във висок риск; промотиране на работата на услугата и поддържане на добри партньорски отношения с общността и ведомствата.

Основните роли и отговорности включват:

1. **Социален работник:**
 - Провежда първоначална оценка на нуждите на семействата и индивидите.
 - Координира работата с други членове на екипа и външни партньори.
 - Подготвя индивидуални планове за подкрепа и проследява тяхното изпълнение.
2. **Социален сътрудник:**
 - Осъществява теренна работа и изгражда доверие с общностите.
 - Подпомага изпълнението на дейностите, свързани с картографирането и подкрепата.
 - Участва в организирането на информационни кампании и групови дейности.
 - **КООРДИНИРА РАБОТАТА ПО Координационния механизъм**
3. **Психолог:**
 - Осигурява емоционална подкрепа и консултации на членовете на семействата.
 - Провежда групови сесии за развиване на социални и комуникативни умения.
 - Подпомага екипа при работа със случаи, изискващи специализирана помощ.
4. **Педагог:**
 - Подготвя и провежда образователни дейности за деца и младежи в риск.
 - Разработва програми за насърчаване на ученето и личностното развитие.
5. **Ръководител**
 - Управлява общата организация на екипа и наблюдава изпълнението на дейностите.
 - Осигурява отчетност и комуникация с финансиращите организации.

Ефективността на екипа зависи от ясното разпределение на отговорностите, редовните срещи за обсъждане на напредъка и провеждането на супервизии за подобряване на работата.

Дейности в услугата ОР

В процеса на предоставяне на социалната услуга ОР при подкрепа на уязвими общности, се включват следните дейности:

- Събиране на информация и преценка на уязвимостта на семейството в общността чрез картографиране
- Формулировка на риска в семейството и децата в него
- Съдействие на насочване към специализирани социални услуги
- Социално консултиране
- Придружаване, пред социални ведомства и услуги
- Придружаване пред образователни структури
- Придружаване пред здравни ведомства и услуги
- Наблюдение и подкрепа за деца във висок риск за договорени със семейството и ОЗД - дневен режим, хранене, лечение, посещение на детска градина, училище, здравно заведение (или лекар)
- Транспортиране на дете / семейство до услуга в друго населено място
- Спешен фонд за материална подкрепа (може да се генерира от дарения) – при интензивна семейна подкрепа и по условията за отпускане на средства по фонда, вкл. ваучери за храна.
- Програми за превенция на риска за семействата и децата в общността
- Събития, празници и кампании с деца и родители от общността

Регистър на потребителите на ОР

ОР поддържа регистър на потребителите на всички обхванати деца и семейства. До промяна на нормативната уредба, регистърът се поддържа на хартиен носител, със следната информация, когато е необходима или налична (по чл. 5 на НКСССД):

- информация за детето - име, настоящ адрес, единен граждански номер;
- информация за родителите, настойниците/ попечителите или за лицата, които полагат грижи за детето - име, единен граждански номер, настоящ адрес, телефон;
- специални диетични, медицински или физически нужди на детето;
- оценка на потребностите на детето и план за действие, разработен от дирекция "Социално подпомагане" на Агенцията за социално подпомагане;
- Начало на предоставяне на социалната услуга;
- дата на напускане/ прекратяване ползването на социалната услуга и основанието за това;
- вид на услугата/ услугите и срок за предоставяне;
- номер, дата и орган, издал административна заповед и/ или съдебно решение за настаняване на детето, направление или заповед за ползване на социална услуга;
- основание за настаняването/ ползването на социалната услуга;
- друга информация във връзка с ползването на социалната услуга.

Конкретни примери за мобилна общностна работа

Работа в ромски общности:

1. Информационни кампании:

- Провеждане на тематични дни за повишаване на информираността за здравословен начин на живот, важността на образованието и правата на децата.
- Включване на местни лидери като посланици, които да популяризират значението на ранното детско развитие и редовното посещение на училище.

2. Посредничество за достъп до образование:

- Идентифициране на деца, които не посещават училище, и съдействие за записването им чрез съвместна работа с местните училища и образователни инспекторати.
- Осигуряване на учебни материали, дрехи и транспорт до учебните заведения.

3. Социална интеграция:

- Организиране на събития за изграждане на мостове между ромската общност и други социални групи.
- Подкрепа за формирането на родителски клубове, където семействата могат да обсъждат предизвикателства и да споделят успешни практики.

4. Семейно планиране:

- Информираниост за правото на избор
Повишаване на информираността сред ромските жени и мъже, че имат право сами да решават кога и колко деца да имат.
Разговор за рисковете от ранна бременност
Обсъждане на здравните, образователните и социалните последици от рано настъпила бременност при момичета под 18 години.
- Достъп до контрацепция и здравни услуги

Насърчаване на използването на безопасни методи за предпазване от нежелана бременност (презервативи, спирала, противозачатъчни и др.).

- Работа с двата пола

Включване както на момичетата, така и на момчетата в разговорите за отговорно родителство и планиране на бъдещето.

- Разчупване на традиционните стереотипи

Работа с авторитети в общността (баби, свекърви, бащи), които често вземат решения за брака и семейството вместо младите хора.

- Доверие към медицинските специалисти

Подкрепа за изграждане на доверие към лекари и здравни медиатори чрез обучения, беседи и лични консултации.

- Свързване със социални услуги и подкрепа

Насочване към услуги за семейно планиране, консултиране, социална помощ и програми за родителски умения.

- Групи за взаимопомощ и дискусия

Организиране на срещи в общността, в които млади родители могат да споделят опит, да задават въпроси и да обсъждат лични ситуации в доверена среда.

Подкрепа за семейства в кризисни ситуации:

1. Материална помощ:

- Разпределяне на хранителни пакети / по различни програми, напр. Програма Храни, хигиенни продукти и облекло чрез сътрудничество с институции, ДСП и Община

- Организиране на кампании за набиране на средства или ресурси в партньорство с бизнеса.

2. Здравна подкрепа:

- Провеждане на мобилни здравни кабинети за безплатни прегледи и консултации в сътрудничество със здравни служби.

- Придружаване и застъпничество при осигуряване на достъп до лекарства определени като безплатни от Здравна каса

3. Емоционална подкрепа:

- Назначаване на социални работници за индивидуални и семейни консултации, които да подпомагат справянето с кризите.

- Създаване на групи за взаимопомощ, в които семействата могат да намерят подкрепа от други хора в сходна ситуация.

Организиране на групови сесии за родители:

1. Образователни теми:

- Провеждане на уъркшопи за управление на семейния бюджет, превенция на домашно насилие и изграждане на положителни родителски модели.

- Информиране за ползите от балансираното хранене и здравословния начин на живот.

2. Практически занимания:

- Ролеви игри за овладяване на конфликти и подобряване на комуникацията между членовете на семейството.

- Тренинги за ефективно справяне с родителски стрес и управление на времето.
- 3. **Социална подкрепа:**
 - Създаване на мрежи за взаимопомощ, в които родителите обменят опит, ресурси и подкрепа.
 - Организиране на тематични срещи с експерти по социални и здравни въпроси.

Проект „Мрежа с грижа от 0 до 3: превенция на разделяне на семействата“ се реализира от Фондация „Тръст за социална алтернатива“ с финансовата подкрепа на Фонд „Мечтата на Таня“ <https://tdfund.org/bg/>. Цялата отговорност за съдържанието, изявленията и мненията в документа принадлежи на Клуб на нестопанските организации и при никакви обстоятелства не може да се приема, че този документ непременно отразява официалното становище на Фондация „Тръст за социална алтернатива“ и на Фонд „Мечтата на Таня“.